

ГЕНЕТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ЕКЗОТИЗМІВ У ТЕКСТАХ СУЧАСНИХ АНГЛОМОВНИХ ГАЗЕТ

У статті визначено генетичні особливості екзотизмів у текстах сучасних англomовних газет. Наведено та проаналізовано кількісні дані щодо мов, мовних груп і сімей, до яких належать екзотизми. Зазначено, що наявність екзотичних лексичних одиниць, які походять із географічно та геополітично віддалених мов, можна розглядати як одну з ознак поглиблення міжкультурного спілкування.

Ключові слова: екзотизм, генеза, генетичні особливості, англomовні газети, мовна група, мовна сім'я.

Головач Т. Н. Генетические особенности экзотизмов в текстах современных англоязычных газет. – Статья.

Статья посвящена генетическим особенностям экзотизмов в текстах современных англоязычных газет. Приведены и проанализированы количественные данные относительно языков, языковых групп и семей, к которым принадлежат экзотизмы. Отмечено, что наличие экзотических лексических единиц из географически и геополитически удаленных языков можно рассматривать как один из признаков углубления межкультурной коммуникации.

Ключевые слова: экзотизм, генезис, генетические особенности, англоязычные газеты, языковая группа, языковая семья.

Holovach T. M. Genetic characteristics of exotisms in the texts of present-day English newspapers. – Article.

The article focuses on the genetic characteristics of exotisms used in the texts of present-day English newspapers. The appropriate quantitative data showing to which languages, language groups and language families the exotisms belong are presented and analyzed. It is emphasized that the presence of exotic lexical items from geographically and geopolitically remote languages can be considered as one of the signs of the intensification of intercultural communication.

Key words: exotism, genesis, genetic characteristics, English newspapers, language group, language family.

Англійська мова – один із найпоширеніших інструментів інформаційного обміну в сучасному соціумі. З-поміж близько 5 600 мов, які функціонують у світі, вона є другою, найбільш затребуваною, якою розмовляє, за різними підрахунками, близько 350 млн мешканців земної кулі.

У сучасній англійській мові функціонує особливий пласт лексики, який називають екзотизмами. Екзотизми – це слова, запозичені як із неіндоевропейських, маловідомих мов, так і з індоевропейських, які асоціюються із чужою культурою, вживаються для передачі певних властивостей побуту, одягу та звичаїв іншого народу [2, 21]. Їх використання спрямоване принаймні на часткове «перенесення» реципієнта тексту в полікультурний простір, зближення його з реаліями й культурними світами інших етнічних спільнот.

Використання екзотизмів у сучасній англійській мові спростовує відомий постулат про те, що в багатому словниковому складі цієї мови завжди знаходять відповідні лексеми, які повною мірою дають змогу реалізувати авторські інтенції. Багатство словникового складу англійської мови дійсно є беззаперечним. Однак навіть незначні на перший погляд деталі, якими мовцям доводиться жертвувати через нестачу графічних елементів або достатньої кількості лексичних одиниць, можуть завадити зрозуміти необхідну соціокультурну інформацію. Отже, екзотизми покликані заповнити мовну лакуну та допомогти їх реципієнтам хоча б на мить побувати в іншій культурі, зблизитися з нею та зрозуміти, чим живе той або інший етнос.

Цей різновид лексики має такі диференційні ознаки й особливості: екзотизми номінують специфічні етнічні реалії (звичаї, традиції), важливі періоди й події, які закріпилися історично та неодноразово ставали предметом дискусій на суспільно-політичній арені; вони є самостійними лексичними одиницями, здатними вступати в гіперо-гіпонімічні відношення; у тексті екзотизми можуть з'являтися або без пояснень, або з поясненнями (стислими чи розгорнутими), або поруч із синонімами з мови-реципієнта; в англійській писемній мові екзотизми передають літерами латинської абетки, іноді з використанням елементів графіки мови-джерела.

Екзотична лексика вже неодноразово привертала увагу дослідників [1–4]. Проте її вживання в одному з провідних дискурсів нашого часу – медійному – залишається недостатньо дослідженим (можна згадати лише дисертаційну працю С.А. Тіміної [5], де розглянуто деякі особливості тематичного складу екзотизмів в англomовній пресі). Цікавим є, зокрема, питання про генезу екзотичної лексики, яка функціонує в медіа-текстах, адже міжкультурна комунікація, що помітно посилилася на межі ХХ–ХХІ століть, потенційно сприяє привнесенню іншомовних елементів у мови й дискурси.

Отже, метою цієї статті є з'ясування походження екзотизмів, які вживаються в сучасних англomовних медіа-текстах. Поставлена мета дослідження зумовлює розв'язання взаємопов'язаних завдань, а саме: визначення походження екзотизмів у таких текстах, збір відповідних кількісних даних та виявлення найпомітнішої генетичної тенденції у використанні екзотизмів у текстах газет.

Дослідження проведено на матеріалі англomовних газет, опублікованих у 2010–2014 роках, зокрема, «The Telegraph», «The International Herald Tribune», «The Financial Times», «The Wall Street Journal (Europe)», «The Financial Times weekend», «The Daily Mail». Загальна кількість сторінок дослідженого матеріалу становить 2 700.

Методом суцільної вибірки було виокремлено 312 екзотизмів, які походять із 27 мов. Їх кількісний розподіл за мовами-джерелами наведено в таблиці 1.

Як видно з даних таблиці 1, надзвичайно широкий спектр джерел екзотичної лексики охоплює представників цілком різних за генезою мов. У дослідженому корпусі лідирують екзотизми французького походження (наприклад, *gros souper* ‘велика вечеря’). Другу й третю групи за чисельністю становлять одиниці, генетично пов’язані з італійською та японською (*morotai* ‘стиль живопису’) мовами. Також помітною є кількість одиниць, які походять з іспанської (наприклад, *macho* ‘мачо’), арабської (*hadith* ‘збірник ісламських традицій’) та російської (*vodka* ‘горілка’) мов, а також із латини (*non sequitur* ‘нелогічний висновок’), хінді (*ghee* ‘топлене масло’) та іврити (*gefilte fish* ‘фарширована риба’). Проте в масиві трапляються поодинокі одиниці, які в таблиці об’єднано (через невелику кількість) в одну групу. Цій групі притаманна значна генетична різноманітність: є слова – представники таких екзотичних для європейців мов, як непальська (напр., *tomo* страва з тіста з начинкою), сомалійська (*Qaran iyo Qabilx* ‘нація і клан’) та тибетська (*chorten* ‘чортен, буддистський храм’).

Таблиця 1

Кількісний розподіл екзотизмів за мовою походження в текстах англomовних газет

Мова	Кількість одиниць	%
арабська	21	6,73%
африканські мови, голландська, ірландська, непальська, норвезька, польська, сомалійська, тибетська, турецька, угорська	10	3,21%
грецька, ідиш, каталанська, шотландська	8	2,56%
іврит	13	4,17%
іспанська	24	7,69%
італійська	40	12,82%
китайська	7	2,24%
латинська	16	5,14%
німецька	9	2,88%
португальська	6	1,92%
російська	17	5,44%
французька	96	30,77%
хінді	14	4,5%
шведська	3	0,96%
японська	28	8,97%
Усього	312	100%

Наведемо також приклади екзотизмів із деяких інших мов, які використані в текстах газет, а саме: голландської (*gin* ‘джин’ (ялівцева горілка)), грецької (*filo* ‘філо’ (вид традиційного тістечка)), ідиш (*schmaltz* ‘смалець’), ірландської (*claddagh* ‘клада’ (тип традиційного персня)), каталанської

Таблиця 2

Кількісний розподіл екзотизмів за групами та сім’ями мов походження в текстах англomовних газет

Мова	Мовна група (%)	Мовна сім’я (%)	
голландська (нідерландська), норвезька, шведська, шотландська, німецька, ідиш	германська (5,77%)	індоевропейська	76,29%
ірландська	кельтська (0,32%)		
російська, польська	слов’янська (5,77%)		
хінді	індійська (4,49%)		
каталанська, іспанська, італійська, португальська, французька	романська (53,85%)		
латинська	італьська (5,13%)		
грецька	грецька (0,64%)		
непальська	індоіранська (0,32%)		
китайська	китайська (2,25%)	сино-тибетська	2,57%
тибетська	тибетська (0,32%)		
арабська, іврит	афразійська (11,21%)	семіто-хамітська	10,89%
сомалі		кушитська	0,32%
африканські	західноатлантична (0,32%)	конго-кордофанська, ніло-сахарська та койсанська	0,32%
турецька	ол-група або огузька (0,32%)	тюркська	0,32%
угорська	угорська (0,32%)	уральська	0,32%
японська	японсько-рюкюська (8,97%)	ізолювана	8,97%
Усього	100%		100%

(*calçots* ‘вид зеленої цибулі’), китайської (*pu' erh* ‘пуер’ (сорт чорного чаю)), шведської (*julbord* ‘різдвяна вечеря’), шотландської (*ceilidh* ‘традиційна вечірка’).

27 мов, наведені в дослідженому корпусі, належать до 15 мовних груп. Їх відсоткове співвідношення показано в таблиці 2.

Згідно з даними, наведеними в таблиці, найбільший відсоток становлять екзотизми, які входять до романської (53,85%), афразійської (11,21%), японсько-рюкюської (8,97%), германської та слов'янської мовних груп (5,77%), а найменш представленими в дослідженому корпусі є кельтська, грецька, індоіранська, тибетська, західноатлантична, угорська та ол-група (огузька). Щодо мовних сімей, то в корпусі, відповідно, домінує індоєвропейська мовна сім'я. Отже, наше невелике емпіричне дослідження показало, що найбільша кількість екзотизмів, виявлених у газетних текстах, походить із мов і, відповідно, мовних сімей, які є найпоширенішими в сучасному світі. Французька, італійська, японська лінгвокультури є постачальниками слів, які збагачують словниковий склад англійської мови, дедалі більше відкривають її

носіям традиції та звичаї відповідних етнічних спільнот.

Водночас наявність лексичних одиниць із цілком різних мов, груп та сімей, часто географічно й геополітично віддалених від англійської, можна розглядати як одну з ознак глобалізації й поглиблення міжкультурного спілкування, що відбуваються на тлі різноманітних інтеграційних процесів. Присутність екзотизмів із широким спектром генетичних особливостей саме в пресі, яка є одним із найяскравіших репрезентантів подій у сфері сучасної міжкультурної комунікації, свідчить про особливу роль маркерів цього феномена нашого часу. Можна зробити припущення, що подальша тенденція «екзотизації» мови англійських газет буде пов'язана, з огляду на інтенсифікацію міжкультурних контактів, із розширенням генетичного діапазону мов-джерел надходження екзотичної лексики.

Відомо, що намагаючись адаптуватися до мови-реципієнта, екзотизми при цьому не втрачають диференційних ознак, зберігаючи свою унікальність і неповторність. Тому видається надзвичайно цікавим проаналізувати графічні й фонетичні особливості екзотичної лексики в сучасних англійських медіа-текстах.

Література

1. Веренич Т.К. Деэкзотизация современных заимствований в русском научно-лингвистическом и быденном языковом сознании (на материале англицизмов) : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.01 «Русский язык» / Т.К. Веренич ; Красноярский гос. пед. ун-т им. В.П. Астафьева. – Красноярск, 2004. – 233 с.
2. Головач Т.М. Дифференціація гетерогенної лексики сучасної англійської мови / Т.М. Головач // *Studia Germanica et Romanica*. Серія «Іноземні мови. Зарубіжна література. Методика викладання» : [наук. журнал] / гол. ред. В.Д. Калішченко. – Донецьк : ДонНУ, 2011. – Т. 8. – № 2(23). – С. 15–23.
3. Маринова Е.В. Экзотическая лексика как лингвистический феномен / Е.В. Маринова // *Вестник Нижегородского государственного университета им. Н.И. Лобачевского*. – 2003. – С. 138–142.
4. Мозова І.М. Запозичена лексика в сучасній російськомовній рекламі в інформативному та соціокультурному аспектах : автореф. дис. ... канд. філол. наук : спец. 10.02.02 «Російська мова» / І.М. Мозова ; Дніпропетровський нац. ун-т. – Дніпропетровськ, 2007. – 19 с.
5. Тимина С.А. Экзотизмы в современной англоязычной прессе : дис. ... канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / С.А. Тимина ; Вятский гос. гуманитар. ун-т. – Киров, 2003. – 161 с.

Джерела ілюстративного матеріалу

1. The Telegraph [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.telegraph.co.uk.
2. The International Herald Tribune [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.iht.com.
3. The Financial Times [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ft.com.
4. The Wall Street Journal (Europe) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.online.wsj.com/europe.
5. The Financial Times weekend [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.ft.com.
6. The Daily Mail [Електронний ресурс]. – Режим доступу : www.dailymail.co.uk.